

P Baltasar Porcel

In galop
het duister in

Menken Kasander & Wigman Uitgevers

Een schrijver haalt aan de voet van de Notre-Dame de Paris herinneringen op aan zijn jeugd op Mallorca, die hij aanvult met een schat aan historische bronnen over zijn dorp en zijn familie. Aan zijn geestesoog trekt een stoet van goyeske karakters voorbij: zijn oudoom die het grootste deel van zijn leven investeert in een bloeddorstige wraakactie op de opa van de verteller; zijn wellustige tante Amàlia met haar door wilde honden verminkte echtgenoot; zijn spiritistische oma die haar lot in handen legt van een orakelend gedrocht; het horrorgezin van de incestueuze Llàtzer de Vadell. Wat van start gaat als een weetgierige queeste naar zijn wortels, onttaardt onder de ogen van de lezer in een spectaculair schimmengevecht met het verstikkende voorgeslacht van de schrijver.

Baltasar Porcel (Andratx, Mallorca, 1937 - Barcelona 2009) was een centrale figuur in de Catalaanse letteren gedurende de tweede helft van de twintigste eeuw. Hij behoort tot de beste romanschrijvers die Catalonië heeft voortgebracht.

'Een oogverblindende fries van misdaden, aanrandingen, leprozen, bloedschandes, brandstapels, slachtingen, explosies, liefdesgeschiedenissen en moorden. Jazeker, in *In galop het duister in* voelen we ons weer kinderen van de enig mogelijke goden: onze voorouders.' Francisco Umbral

'The work of Baltasar Porcel is at the same level as that of Don DeLillo or Philip Roth.' Harold Bloom

P Baltasar Porcel

In galop het duister in

Roman

Uit het Catalaans vertaald

Door Frans Oosterholt

Eerste druk

2019

Menken Kasander & Wigman Uitgevers

Leiden

Deze uitgave werd vertaald met een
subsidie van het Institut Ramon Llull.

LLL institut
ramon llull
Llengua i cultura catalanes

De vertaler ontving voor deze vertaling
een projectsubsidie van het Nederlands
Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel:

Cavalls cap a la fosca

© 1975 Herederos de Baltasar Porcel

Nederlandse vertaling:

©2019 Frans Oosterholt /

Menken Kasander & Wigman

Uitgevers, Leiden

Illustratie omslag:

Walter Crane, Neptune's horses

ISBN 9789491495670

NUGI 302

Meld u aan voor onze nieuwsbrief

door een bericht te sturen aan:

infomkw-uitgevers.nl

www.mkw-uitgevers.nl

*Voor Maria Àngels,
die van al deze paarden
de galop heeft opgevangen.*

*His very body was an empty hall
Echoing with sonorous defeated names*

WILLIAM FAULKNER

Absalom, Absalom!

Was het een betovering van oktober, met zijn weke en roestige bladeren, waarboven de Notre-Dame zich bleek verheft – elke steen gehouwen met de geborduurde precisie van een hermetisme – en zich spits aftekent tegen de troosteloze grijze hemel? Ik weet het niet...

Ik sta altijd laat op, tegen het middaguur. De verwarming heeft in het appartement een ziekelijk dichte atmosfeer geschapen die me bedwelmt. Ik bereid een orangeade en zet koffie. Ik open het raam en drink langzaam, steek een sigaret op. En steevast vraag ik me af hoe ik de grote gargouilles van de kathedraal, die ik voor me zie, voorbij de rivier, zou omschrijven. Het is een soort obsessie, die misschien samenhangt met de droom waar ik amper uit ontwaak. Ik droom elke nacht, ik word gegrepen door het verzwelgende en stroperige onderaardse bestaan waarvan ik niets weet en dat ik in me draag, dat ik moet beleven, en waarin altijd vage bedreigingen huizen...

Ik denk dat de gargouilles uit een soortgelijke wereld komen: het zijn dierlijke lijven met de rankheid van vogels, verdorven door een beestachtig menselijke grimas... De Seine stroomt loodzwaar, onverstoorbaar, zoet voorbij.

Ik ben vaak in Shakespeare and Company te vinden, naast mijn appartement, aan hetzelfde pleintje in de Rue de la

Bûcherie. De boeken, de posters, de bijzondere voorwerpen zoals een balalaïka of vale ansichtkaarten uit de jaren twintig vullen tot aan de nok toe de vervallen boekhandel, die vocht uitwasemt en waar achter de kleine toonbank de man met het sikje onderuitgezakt zit te soezen met een glimlach op zijn lippen. Ik ben in zekere zin ontroerd door datgene wat er nog over zou kunnen zijn van de schimmen van Joyce, Gertrude Stein, Hemingway, toen Sylvia Beach deze handel voerde in de Rue de l'Odéon. Het is alsof er sporen resten in de vervlogen lucht, in de haveloze slordigheid die op de volgestapelde schappen dobbert. In de hoeken, tjokvol boeken, bijna allemaal tweedehands, bespeur ik een vredige en strelende echo.

En af en toe ontdek ik er een zeldzaam exemplaar dat me betovert: *De kunst van het oorlogvoeren* van Sun Tzu; *Verhandeling over de gebouwen* van Procopius; *Het boek van Johannes* van de aartsbisschop van Thessaloniki, apocrief assumptionistisch evangelie, of een piepklein bundeltje recentelijk uitgegeven in Wales dat die ongepubliceerde werken van Dylan Thomas bevat, te beginnen met het grandioze gedicht over de heuvels: 'En wanneer de laatste zwaluw van de herfst je aankijkt...'

Maar vandaag, terwijl er buiten een heel fijne regen begon te vallen, die de ruiten deed beslaan en de Notre-Dame en de kastanjabomen deed verdwijnen, zijn ze allemaal verschenen, openbarstend als de bloesem van een vuurpijl onder de nachthemelen: Jaume Vadell, Escolàstic de Capovara, Gabriel Jovera, het nachtelijke en gulzige vuur en de galeien op de Middellandse Zee... Ze zijn ontsproten aan de bladzijden van een boek, ja, het is alsof ze zich los hebben gemaakt van de bekrompen dorheid van de gedrukte tekst en in het stille uur gestalte hebben gegeven aan hun laatste, gebochelde en absurde bokkesprong.

Opmerkelijk hoezeer die vergeten boeken, die vaak half uit elkaar vallen, in staat zijn om mijn gevoelens te prikkelen en mij zo gebruiken als vluchtige redder van verzonken levens. Alsof er van de verwoestend verre doden huidschilfers zijn blijven drijven met nog een vleugje adem, die een arbitraire magie kortstondig nieuw leven kan inblazen... Ik weet het niet. Maar ik heb een voorgevoel.

Het boek heb ik toevallig gevonden toen ik een editie van *The Shadow over Innsmouth* oppakte – die vislucht... – van Lovecraft, uitgegeven door Arkham House. Pal eronder lag *Bijdrage aan de betrekkingen van de Orde van Onze Lieve Vrouwe van Weldadigheid met de slavenmarkten in Noord-Afrika en de door Haar verrichte vrijkoppingen*, van pater Joaquim Santaló i Baratech, gedrukt in Barcelona door Jaume Jepús – dezelfde drukker die *De ruïnes van mijn klooster* van Fernando Patxot heeft uitgegeven – in de Carrer de Petritxol 9, in het jaar 1872. Daar was ik al een tijd naar op zoek.

Ik snuffel al zolang in de morsige en stoffige, door de ratten aangevreten archieven van mijn dorp, in de wormstekige ladekasten van mijn familie, en ik vul er al zolang notitieboekjes mee, die ik altijd bij me heb, als waren het bizarre urnen met de assen van al mijn doden. Want sinds jaar en dag spookt het vage en compulsieve plan door mijn hoofd om een soort genealogisch overzicht op te stellen van mijn voorouders, hotsende optocht verdwaald in het woeste duister der eeuwen, maar waarboven regelmatig een verblindende bliksemschicht flitst. Dat dunkt mij althans...

Ik was geïnteresseerd in het boekwerk van monnik Santaló omdat het, in de tijd dat Turkse en Berberse piraten onguire praktijken bedreven op de kust van mijn dorp, Andratx, in de westelijke hoekpunt van het eiland Mallorca, diverse voorvaderen van mij ten deel viel geketend en geboeid de zeeën te bevaren: Jaume Vadell, die nu opdoemt in deze

grijze middag in Parijs, was de eerste van allemaal... En de laatste was de aapachtige Arnau, over wie mijn oma zei dat haar moeder hem nog gekend had, op zijn oude dag: eind achttiende eeuw namen ze hem gevangen, toen hij veertien was, en in 1827 werd hij bevrijd, en wel door de Mercedariërs van de Orde van Onze Lieve Vrouwe van Weldadigheid; toen hij terugkeerde naar het dorp had hij abnormaal lange en dikke armen en liep hij voorovergebogen, met horten. De kinderen vluchtten weg als ze hem zagen. En hij bewoog heen en weer bij het slapen, alsof hij nog altijd op de roei-bank zat, geketend aan de gigantische riem...

Ik bekeek de kroniek van pater Joaquim in Shakespeare and Company, las vluchtig over rampen en reddingen toen ik plotseling op het fantastische bericht stuitte. Ik heb het boek gekocht, ben naar het appartement gerend. Het is een soort doldwaze waanzin dat alles op zo'n onwaarschijnlijke manier begonnen is en... Maar nee, ik moet eerst de hele geschiedenis vertellen, ik moet teruggaan tot de zomer van het jaar des Heren 1678...

...Een dag waarop een zuidwestenwind woei, tamelijk warm veronderstel ik, toen twee Moorse zeilboten met gebolde windvang hun voorsteven in de vorm van een halve maan richtten naar Dragonera, een klein, langgerekt eilandje met ruige kliffen, heuvels met lage begroeiing en een getande rug, voor de kust van Andratx. De zon was vast verzengend heet, de zee een kokende kolk van lichtspatten. Ik heb veel wateren bevaren op dit soort dagen, en het is alsof een uitzinnige lichtbron de wereld overweldigt.

In de massieve kegelvormige wachttoren van het eilandje hielden Pere Papa en Gabriel Jovera de wacht. Toen ze de

schepen in het oog kregen, die overhielden om de wind beter te vangen en snel te varen, staken Jovera en Papa het groenhout aan en met een laken maakten ze rooksignalen in de vorm van kleine wolkjes, om de mensen in Andratx te waarschuwen. Erbovenuit, op de top van de Puig Cornador, blies de wachter op zijn hoorn bij het zien van de rook. De klaagtoon van de grote slak zeilde vast luguber, machtig boven de vallei... Het dorp raakte in rep en roer, de poorten van de weermuur werden gesloten, de ketels met olie werden op het vuur gezet, de donderbussen werden geladen en de bloedhonden opgehitst voor de strijd.

De schepen kwamen echter niet aan op het strand van Sant Telm maar dreven af naar Dragonera, waar ze aanlegden. En terwijl de Moren de met steekbrem begroeide helling opliepen naar de wachttoren, daalden Papa en Jovera van de kliffen af, in een poging te ontkomen. Waarschijnlijk waren de piraten van plan om de wachttoren te ontmantelen teneinde na een paar dagen het dorp bij verrassing te kunnen aanvallen. In de kronieken van die tijd komen dit soort acties met afnattende regelmaat voor. Zomer en panniek...

Als een bunzing gleed Pere Papa de steile helling af, waarbij hij opschudding veroorzaakte in de nesten van de meeuwen, die krijsend opvlogen en zich vastgrepen aan de spitsen van de steile rotsen, om daarvandaan woeste blikken af te vuren op de wilde geiten. Maar Jovera, een pafferige man met een dikke buik, verborg zich in een grot, waar de Saracenen hem uit haalden en ze sleurden hem door een distelveld naar de oever van de zee.

De schepen voeren uit, met de geschramde Jovera op het dek, vastgebonden aan de grote mast. Ik stel me de groeiende leegte voor, grenzend aan krankzinnigheid, die hij in zijn binnenste moet hebben gevoeld terwijl hij aan-

schouwde hoe de kust kromp, terwijl hij hoorde hoe de zang van de krekels tussen de pijnbomen wegstierf, terwijl alles oploste in het stralende middaglicht...

De Municipaliteit van Andratx gaf toen de vacante plaats aan Jaume Vadell, 'getrouwd en met twee kinderen, in het bezit van een bloedhond, zonder vaste betrekking, tot twee keer toe veroordeeld voor aanranding en beroving, en hij staat ook bekend als dronkaard en ruziemaker', zoals vermeld in het kasboek van dat jaar. Daarom weet ik zo veel van deze geschiedenis: Jaume Vadell is ook degene waarmee de stamboom van mijn familie begint. Vóór hem, niets: het collectieve magma.

Toen Vadell een half jaar als torenwachter had gediend, kwam plotseling het nieuws dat de Mercedariërs Jovera hadden weten vrij te kopen. *Geschiedenis van de Baronie*, van eerwaarde Ensenyat van Can Joanillo, de wijdlopijste en warrigste lokale geschiedschrijver, maakt er expliciet melding van: '...en het behaagde God dat in de loop van dat jaar drie gevangenen uit Andritx werden vrijgekocht: zuster Emerenciana van klooster Trinitat Gilberta, uit een harem te Béjaïa; Gabriel Jovera, torenwachter uit Dragonera, gekocht toen hij op het punt stond te worden ingescheept met bestemming Alexandrië, verworven door een koopman in parfums; en Tòfol Claramunt, de jongste zoon van de molenaar met dezelfde naam, die water moest rondbrengen met behulp van een ezelin.' De laatstgenoemde wordt niet vermeld in de *Bijdrage* van Santaló. De andere twee wel, in de lijst van vrijgekochten in Algiers in de zeventiende eeuw.

De Municipaliteit verwittigde Vadell dat hij zijn plaats moest afstaan aan de oude torenwachter. Jaume tekende protest aan via een advocaat, waarbij hij aanvoerde 'waarlijk grote schade' te ondervinden, 'als gezinshoofd en vroom christen'. Maar het was gebruikelijk om de vrijgekochten

hun betrekking terug te geven. Vadell werd nochtans de eerste plaats aangeboden die zou openvallen in een van de wachttorens op het gemeentelijk grondgebied. Uiteindelijk ging hij akkoord en verklaarde dat hij zijn functie 'met het grootste genoegen' persoonlijk zou overdragen aan Jovera.

Het was begin maart, een stormachtige dag, de zee geciseleerd met onrustige schuimpjes en de stalen hemel stond strak en laag. Jovera had honger en had het koud toen hij aankwam, hij was half nat van de spattende golven bij het oversteken van de Freu, de zeestraat tussen Dragonera en Mallorca. Jaume Vadell zat op hem te wachten naast een kampvuur, waaraan de valwind wielende rookpluimen ontlokte die vervlogen in de eindeloze troosteloosheid van het landschap. Vadell, soms gehuld in rood alsof hij een mysterieuze verschijning was, wees Jovera met een glimlach op de zee-egels die op de gloeiende kolen lagen te braden.

Ze gingen zitten om te eten. Gabriel Jovera pakte het eerste beest, bolrond en knapperig, en begon het te plukken. En hij zat hem smakelijk te verorberen toen hij een schreeuw uitstiet en begon te kronkelen met onstuimige stuiptrekkingen van zijn maag. Hij stierf binnen een half uur, met schuim op zijn mond en zijn buik rond en gespannen als een gevulde wijnzak. Had Vadell besloten acuut een open plaats te creëren of ging het louter om wraak, om een van de vele wreedheden die die bandeloze man beging? In ieder geval zette Pere Papa, die weggedoken achter een wilde olijfboom alles bespied had, het op een rennen. Vadell holde achter hem aan maar Papa wist de zee te bereiken voordat hij hem te pakken had. En toen hij aankwam in het dorp deed hij aangifte. Maar toen het gezag zich op Dragonera vervoegde, was Jaume Vadell er niet meer.

Misschien zwemmend of met een primitief vlot had Vadell het strand van Sant Telm weten te bereiken. Wekenlang werd

er naar hem gezocht in de bergen en ravijnen in de omgeving, zowel op de mistige en verlaten toppen van Galatzó als in de steile kloven van S'Evangèlica, met de raadselachtige stemmen die er klonken in de schemering en de herinnering aan gruwelijke geschiedenissen van bloed en mannen gelijk vleermuizen... Maar ze vonden slechts her en der een spoor: as die nog lauwwas in een kloof begroeid met varens, een boer die klaagde dat ze een mand vol radijs van hem hadden gestolen, een vluchtige schim die gezien was terwijl hij uit de Pou de la Morta dronk...

Ten slotte werd hij met behulp van honden gelokaliseerd in de buurt van Planes d'en Verd, hoge, verzengde braaklanden, en er werd een felle achtervolging ingezet, waarbij Jaume Vadell de dieren op een dwaalspoor bracht door uren in ijskoude bergbeken te lopen totdat zijn voeten bevroren en gevoelloos waren. Op een ochtend, doodop, hoorde Vadell de honden dichtbij blaffen, hij bevond zich aan de rand van het dorp. Hij liep de heuvel met de kerk op en plotseling zag hij drie grote harige beesten bassend op hem afrennen. Verderop schreeuwden de mannen. Vadell, duizelig van vermoeidheid en verzwakking, liep vastberaden de trap van de kerk op. Op de laatste treden beten de honden reeds in zijn hielen, de stemmen van de gerechtsdienaren brulden nabij, toen de pastoor, eerwaarde Gergori Seguí, plotseling de poorten van de tempel opende: Vadell zette nog één grote stap en glipte naar binnen. Hij genoot asiel.

In het begin ging alles goed. Een koninklijke toezichhouder betrok de wacht voor de kerk en Vadell kwam niet naar buiten. De gelovigen konden hem met gefronste wenkbrauwen zien ijsberen door het reusachtige schip van de tempel, de ranke vormen van de gotische geometrie gesmoord in de schemering, of zien slapen in een kapel, gevlijd tegen het liggende standbeeld van een van de naamloze en vervaarlijke

ridders van de verovering van Spaans-Amerika, grof gehouwen, versleten beeltenissen die de sarcofagen afdekten waarin slechts de erbarmelijke puinhoop van een geraamte restte, onder het spinrag.

Af en toe kwam de familie bij hem langs, zijn vrouw en twee kinderen – het schijnt dat een derde kind gek was geworden en op raadselachtige wijze en wreed was doodgeknuppeld, volgens het gemeentelijke bevolkingsregister – een jongen en een meisje. Ze aten met z'n allen een streng uien of een brood gedoopt in olie, onder het strenge beeld van Jezus Christus aan het kruis of onder de martelares Sint-Lucia, met in haar hand het schaalte met de twee ogen, rond en glanzend in het schaarse licht van de kapel.

Hoe zou Jaume Vadell geweest zijn, zelfs fysiek? Er is niets van overgeleverd, alleen zijn daden, als de schichtige silhouetten van de Chinese schimmen met hun markante profiel... En het is dit pragmatische spoor, zo afdoend aanvankelijk en zo bedrieglijk ambigu op de lange duur, dat een soort portret voor de geest roept, al is het wellicht arbitrair en te archetypisch. Kon het een lange man zijn, met een breed en grof gelaat, een scherpe en alerte blik gelijk die van een vos? Brede schouders, behaard, gespannen bovenarmen. Zo 'zie' ik hem althans... Een mengeling van leepheid en lef in een sanguinisch individu, even schuw als gewelddadig. Hij liep waarschijnlijk steeds prikkelbaarder rond in de kerk, inactief en daardoor nog meer onderworpen aan de eisen van zijn verbeelding en vlees, van zijn roofdiernatuur, gewend te gaan en staan waar hij maar wilde.

Hierover brak het eerste conflict uit. Tussen de kerk en de pastorie lag een moestuintje, dat werd onderhouden door de moeder van de pastoor, een knokig oudje met een indrukwekkende krop. Het was zomer, de nachten waren warm en de hemel was bezaaid met sterren, de vallei was vol van tjir-

pende krekels en de roep van de uil, liturgische klaroen. De vrouw, die naast de moestuin sliep, hoorde op een nacht gesmoorde en schorre kreten en een uitdagend gewriemel tussen de groente. Ze liep een dakterrasje op: onder haar voeten, tussen de pompeuze kolen en de fijne peterselie, in het licht van een blauwige en heldere maan, zag ze Jaume Vadell en zijn vrouw in hun blootje, verstrengeld onder gekreun en gelach, zij met haar dikke dijen in de lucht en hij voorovergebogen ertussen als een vervaarlijk beest der duisternis... De oude vrouw moet ontzet hebben gegild.

Het was het begin van een hachelijk scheldgevecht, waarbij de pastoor probeerde de gemoederen te sussen, die zich weer verhitten elke keer dat de vrouw het paar zag rolleballen. Het oudje werd verteerd door verbolgenheid en haar krop zwol steeds verder op. Weldra leek het alsof krop en kop de rollen hadden omgekeerd en de chirurgijn van het dorp, een barbier, opende het enorme gezwel: een pijlsnel koudvuur bracht haar om het leven.

‘En vandaag hebben we ter gewijde aarde besteld mijn moeder, gestorven aan haar krop en aan de vloek die onze Heer ons heeft gezonden in de persoon van de torenwachter Jaume Vadell. Ze heeft gebiecht en het sacrament der stervenden ontvangen en ze heeft gevraagd om eeuwig een mis op te dragen aan haar ziel op het naamfeest van de heilige Joachim en Moeder Anna. Moge God haar in Zijn glorie hebben opgenomen, amen,’ schreef de pastoor, met trillende hand wellicht, in het register.

Daarna ging het gerucht dat Vadell ’s nachts de kerk verliet en huizen buiten het dorp overviel, terwijl hij ook eenzame voetgangers beroofde. Hij eiste van hen, zoals blijkt uit de papierwinkel die later over hem werd aangelegd, ‘brood, olie, peulvruchten en gevogelte, ter voeding van zichzelf en zijn gade en zijn kinderen en zijn hond waar voor-

noemde familie op paste.' Op een dag sommeerde eerwaarde Gregori hem bits zijn leven te beteren: Jaume Vadell vloog hem aan en stond op het punt hem te verdrinken in de grote doopvont van marmer in de vorm van een monumentale schelp.

Maar het definitieve onheil vond plaats medio oktober. Op een middag kwam er een wolkammer die kort tevoren weduwnaar was geworden naar de lege kerk om te bidden, in gezelschap van zijn dochter van veertien, Paula genaamd, 'blond' vermeldt de tekst van de aangifte, en ik stel me haar voor als een zwijgzaam meisje met dikke en lange vlechten, blauwe ogen... Goed: Jaume Vadell stortte zich op de wolkammer, sloeg hem buiten westen, en op diezelfde plek, in de kapel van de Heilige Antonius, verkrachtte hij het meisje. Daarna, misschien een half uur later, kwam er een kwezel aan: de wolkammer was nog buiten bewustzijn en Paula zat te huilen in een hoek, met verwarde haren en dijen die droppen van het bloed. En de deur naar de klokkentoren, naar de kronkelende wenteltrap, was van binnen op slot gedaan...

Soms denk ik terug aan die episode. Ik herinner me dat ik haar las op een middag in het gerechtsgebouw, waar ik alleen was achtergelaten door de griffier, Albert Balaguer, altijd in het zwart gestoken, met zijn schouders vol roos, bijziend, oude kameraad van mijn vader... Ik zat in een haveloos kantoor dat uitkeek op een steil oplopende, winters bleke straat waar slechts nu en dan een oude man voorbijkwam, naar voren leunend tegen de wind, het gezicht vertrokken van de kou en de inspanning... Ik voelde, en nu ik terugdenk aan dat moment en het document voel ik opnieuw een subtiele beklemming, met een ziekelijke en zoetzure bijsmaak... Ik heb geen enkel ander document met betrekking tot Paula gevonden, niet eens een huwelijksakte of een overlijdensverklaring, en ik heb er heus naar gezocht.

Paula komt in deze geschiedenis welhaast voorbij als een zucht, een prachtig en verminkt meisje, opgelost in het niets...

Diep in de nacht stond de rechter voor de formidabele poort van de Twaalf Apostelen, een brede halve cirkel met ernstige en bebaarde reliëfs, met luide stem Jaume Vadell op te roepen het sanctuarium te verlaten en zich over te geven aan de wereldlijke justitie. Vanuit de hoge vensters in de klokkentoren vuurde Vadell lachend een haakbus af en het hoofd van de rechter spatte uiteen als een granaatappel.

Gezien de ernst van de zaak kwamen de koninklijke en bisschoppelijke macht tot overeenstemming en op een vrijdag, om het middaguur, drongen de burgemeester, een notaris, de pastoor, de officier van de koning, twee wachters en een griffier de kerk binnen. De laatste ging, in het lege schip waar de plechtige echo van zijn stem weergalmde, over tot het lezen van het vonnis volgens hetwelk de bisschop Jaume Vadell overdroeg aan de onderkoning. De griffier herhaalde dit drie maal. En gewapend begonnen ze de tempel te doorzoeken.

Ik heb een kopie gemaakt van het vooronderzoek, in het Protocolarchief van het bisdom: ‘...evenzo verklaar ik dat we in de kapel van de Zoete Naam van Jezus, achter het altaar en onder het genoemde altaar, dat leeg is, de persoon van de torenwachter Jaume Vadell aantreffen, slechts in hemd en onderbroek, die daaruit kwam met een knapzak, een zak en flesjes met kruit, een kalebas met olijven, een door de motten aangevreten mantel en een kiel in goede staat, een touwladder en een geweer, geladen met kruit en in het voornoemde kruit hagel en een rechthoekig stukje ijzer bij wijze van kogel. En in de knapzak zat een lange en dunne en groene buidel met meer dan een pond hagel erin en ook een zakje bevattende vijftientig stukjes ijzer, zes kruit-

ladingen en vier patroonhulzen waar geen kruit in zat en wel één enkel stukje ijzer in elke huls, en voornoemde Vadell zei dat het hulzen waren om geen tijd te verliezen met zoeken naar stukjes ijzer in het zakje en dat hij het geweer laadde met stukjes ijzer en hagel omdat die stukjes afgezien van hun effectiviteit als ze het menselijke lichaam raken de hagel nog verder verstrooiden, waardoor het schot trefzekerder was en dat ze als ze uit de geraakte persoon kwamen het vlees openscheurden en zo meer schade aanrichtten...'

Vadell werd geïnterneerd – 'vastgezet' – in de bisschoppelijke gevangenis Sant Miquel in de stad Palma, onder in Torre Bufera. En hij keek tegen het schrikbeeld van de galg aan toen hij door de geestelijke macht werd overgedragen aan de wereldlijke, want laatstgenoemde had slechts gehandeld in naam van eerstgenoemde.

En toen begon een bedekte competitie tussen rechtsmachten: omdat de episcopale Curia zich bediend had van de koninklijke autoriteiten, prentte ze Vadell in dat hij schuld moest bekennen, zodat er geen proces zou worden gevoerd en er niet nog een precedent bij kwam van wereldlijke inmenging in het domein van de prerogatieven van de Kerk, in ruil waarvoor hij, zeiden ze tegen de verdachte, het vege lijf zou redden. Vadell diende toen het volgende verzoek in: 'terwijl het geschil tussen de twee rechtbanken loopt om uit te maken of hij immuniteit van de Heilige Kerk geniet, is de verzoeker, die van mening is dat hij de voornoemde immuniteit geniet, bereid een levenslange straf op de galeien te accepteren, en alleen in dat geval wil hij afzien van de voornoemde immuniteit.'

Aldus geschiedde: 'die 27 mensis Augusti anni a Nativitate Domini 1689' willigde het tribunaal zijn verzoek in en veroordeelde Jaume Vidal om 'als roeier te gaan dienen op de

galeien van Zijne Majesteit, die God behoeft, voor de rest van zijn leven.'

Vastgebonden aan een touw met gevangenen werd Jaume Vadell, aan boord van een sloep en op een dag met gematigd zware zee, naar de galei geleid waar ze hem in de boeien zouden slaan. Hij zag haar vanuit de verte liggen, lang en rank, deinend op de passerende golven, tegenover de toren van Porto Pi, in Palma. Het was de *Santa Eulària Catalana*, waarvan de kenmerken geboekstaafd staan in de boeken van het Consulaat van de Zee: 41 meter lang, latijngetuigd, vijf mannen per riem... Naarmate ze dichterbij kwamen kon Jaume Vadell waarschijnlijk de vlag van de kapitein zien wapperen op het achteronder: drie kleine paarden van goud op een zwart veld.

Jaume Vadell had 'de vlag met de paardjes', zoals hij in het dorp genoemd werd, zijn leven lang gezien, daarboven op de toren van Son Capovara gehesen. Als een vrolijk overwinningsteken zwaaide het vaantje, en als de wind woei, leken de drie minuscule en vurige rossen langs de hemel te galopperen... De kapitein van de *Santa Eulària Catalana* was Escolàstic de Capovera. Als kind had Jaume Vadell, wiens vader herder was op Son Capovara, vaak gespeeld met Escolàstic, totdat deze vertrok om dienst te nemen bij de Koninklijke Marine. De familie, nazaten van een Napolitaan die intendant der Artillerie was geweest aan het hof van Alfons de Grootmoedige, werd gerekend tot de dun gezaaide lokale aristocratie.

Het landgoed Son Capovara was groot: het liep van de vallei van Andratx over de plateaus van Galdana en de berg La Santa om af te buigen naar de Vall dels Marts. Serene steeneikbossen, eindeloze pijnwouden, en het onbevloeide land, goed voor johannesbroodboom en peulvruchten, vormden de basis van het landgoed. Het adellijke huis was vierkant,

met hoge en terra muren en ramen en balkons die grillig geplaatst waren, en de daken werden bekroond door kanten. De entree was een diepe, duistere booggang, die uitkwam op een binnenplaats geplaveid met keien, met zulke hoge blinde muren dat de zon er nooit scheen. De gevel van dat huis had iets van een vesting, van een kloosterlijke geslotenheid, alleenstaand midden op de vlakte.

Van binnen was het een labyrint van trappen en verdiepingen, van immense zalen. Ik zal er nog vaak op terugkomen, op de gangen en de kamers van Son Capovara, op zijn afgelegen stilte, en op de binnenplaats, op de vette groenaanslag die zich aan de keien had gehecht, bij het schrijven van deze collectieve memoires... Aan de achterkant lag een groot terras tussen het huis en de tuin: begonia's, bougainvilles, reusachtige waaierpalmen, cactussen en een fontein in het midden. Daarna kwam de citroenboomgaard, die zich uitstrekte tot aan de beek met de rij hemelhoge, bevende iepen, in het voorjaar vol met die rood-zwarte vlinders met een tikje groenig goud... Met de heer Escolàstic ingescheept woonden op Son Capovara zijn echtgenote, mevrouw Elena, fragiel gebouwd en met maïskleurig haar, tandeloos als gevolg van tyfus; zijn twee dochters Úrsula en Maciana, en zijn zoon Alexandre, een grote man die er nogal week uitzag. Bij mooi weer ging de familie elke middag uit wandelen tot aan de beek, om het water te zien stromen en te horen ruisen en bruisen onder de onontwarbare brug van braamstruiken.

In het jaar 1692 stond de burgemeester bekommerd kuchend op de binnenplaats van Son Capovara om mede te delen dat de *Santa Eulària Catalana* was gekaapt door Barbarijers na een brutale enterling in de wateren van Gibraltar, dat de bemanning was omgekomen of vastgenomen en gedeporteerd naar een onbekende plek in Noord-Afrika, daar

de Mercedariërs hadden laten weten dat de eventueel overlevende schepelingen niet in veiling waren gebracht op een van de slavenmarkten waartoe de Orde toegang had.

Mevrouw viel flauw, de zoon proclameerde dat hij zijn vader zou wreken, de dochters vielen elkaar huilend in de armen... Een kudde schapen daalde traag klingelend neer tussen de broodbomen door...

Dertig jaar vergleden... Mevrouw Elena was reeds gestorven. Alexandre was niet getrouwd, en ik vermoed dat er gefluisterd werd dat hij tegennatuurlijke neigingen had, want in *Flor de romanços andritxols* ('Bloemlezing van volksballaden uit Andratx'), in 1803 uitgegeven door de Doctor in Beide Rechten Bonaventura Montmeló, staat een liedje waarin op een gegeven moment wordt gezegd 'Alexandre van Huize Capovara rijdt graag op een man z'n achterhand', en het laatste mannelijke lid van deze familie was toevallig de Alexandre over wie wij het hebben... Hij bestierde overigens het landgoed, waar ook zijn zuster Úrsula vertoefde, weduwe sinds zeven jaar van een notaris uit Palma, heengegaan tijdens de notoire cholera-epidemie die destijds het eiland Mallorca geselde. Maciana, de andere dochter, woonde in Palma, getrouwd met een luitenant van de Cavalerie, en ze had een tweeling.

In huize Vadell, een krot dat voor de helft een grot was, in de buurt van Clot de l'Argila, waarvan de muren water doorlieten als het regende, had de moeder ook haar ziel overgedragen aan God. Onofre, de zoon, een stille man, gesloten wellicht, een beetje achterlijk wellicht, werkte als smid in de plaatselijke smederij. De dochter, Margarideta, was verzwolgen door de bordelen van de stad nadat ze een dood kind gebaard had van een onbekende vader.

En er was geen enkele aanwijzing met betrekking tot het

lot van de bemanning van de galei, die reeds definitief was opgegeven...

Toen op een ochtend in april, in een huurkaros waarvan de wielen het flinterdunne en gepolijste laagje rijm braken, de heer Escolàstic de Capovara verscheen. Hij was heel oud geworden, zag er moe uit, zijn huid was doorgroefd en fel verbrand door de Afrikaanse zonnen, en hij droeg een zwarte en brede baard in de vorm van een waaier. Hij was gehuld in een soort lange, donkergrijze kapotjas, en hij had een onmiskenbaar lugubere en grimmige uitstraling. Van de oude arrogantie restte slechts een glimp in zijn ogen: een intense blik in de diepe oogkassen, altijd dezelfde blik, doordringend maar zonder enige emotionele nuance.

De Orde van Onze Lieve Vrouwe van Weldadigheid had hem vrijgekocht nabij een oase in Tripolitanië, waar hij gekukt een molen aandreef, rondjes lopend als een ezel, onder de muziek van het scheprad dat het frisse water, van een stalen transparantie, krakend uitstortte.

Het dagboek van dokter Santmartí vermeldt de festiviteiten die vanwege de terugkeer van de oude kapitein worden georganiseerd: een mis ter dankzegging, dansen op het plein, openbare traktatie van suikerwater en zoete broodjes op Son Capovara... Evenementen die 'de illustere zeeman heeft voorgezeten zonder amper zijn mond open te doen, waarmee hij blijk gaf van zijn zware vermoeidheid en de smarten die hem van binnen verteren'.

De grijsaard liep het landgoed af, verzonken in een meditatieve stilte die hij bijna uitsluitend brak om met een geagiteerd gefluister dat niemand durfde te onderbreken zijn afschrikwekkende Afrikaanse epos in herinnering te brengen. De slag bij Gibraltar, te midden van geschreeuw, rook en bloed, het oorverdovende lawaai van de kanonnades en de enterling met getrokken zwaarden en kromsabels. De sla-

venmarkten, zij stonden vrijwel naakt onder de zon en zwermen vliegen bleven plakken aan hun bezwete lijven, kopers betastten hun bovenarmen en tanden. Woestijnen, heet als ovens, waar ze maandenlang doorheen trokken, met aan de leiriem lamlendige kamelen die hen beten als ze even niet opletten en die duizelingwekkende balen met kruiden vervoerden. De stinkende plees van een kadi in het Atlasgebergte, die hij jarenlang had moeten schoonmaken. Een moestuin in de omgeving van Tunis, waar hij twee jaar lang van 's morgens vroeg tot 's avonds laat onder zweepslagen stond te spitten... 'En je gaat niet dood omdat wij mensen net schurftige beesten zijn die blijven smachten naar leven, eten en kakken, al spugen en stenigen ze ons, en rot ons lijf weg...' braakte Escolàstic de Capovara met puilende ogen uit.

Een verschrikkelijk aureool van tragedie omgaf dat afgeleefde voorname personage, wonderbaarlijk aangekomen uit de verste uithoeken van de wereld. Zijn familie, de lokale notabelen die op bezoek kwamen, luisterden eerbiedig. En tot slot hulde de grijsaard zich in een zwaarmoedig, absoluut stilzwijgen, waar zelfs de tweeling hem niet uit wist te halen, als hun moeder, zijn dochter Maciana, hen naar Son Capovara bracht om er een paar weken te logeren.

Op een dag bleef kapitein Escolàstic staan voor de smederij. Tussen de andere smeden stopte Onofre Vadell een stuk ijzer in de oven, haalde het er gloeiend uit en sloeg het tot een houweel. De aristocraat stond een hele poos in stilte toe te kijken en daarna vroeg hij aan Onofre wat er van zijn familie geworden was. Al stotterend, uit vrees dat hem de zonden van zijn vader voor de voeten werden geworpen, gaf de man antwoord. De kapitein luisterde met gebogen hoofd. Onofre zweeg. De heer Escolàstic zei nog altijd niets. De andere smeden wachtten in spanning af.

Ten slotte begon Escolàstic de Capovara kalm te spreken en hij vertelde de jonge Vadell dat zijn vader in het land van de Moren een waar toonbeeld van onzelfzuchtigheid en kameraadschap was geweest voor de andere slaven, altijd bereid om zich voor hen op te offeren, om het vuur van de hoop brandend te houden, en dat hij iets meer dan een jaar geleden was gestorven, juist om het leven te redden van een andere slaaf, die gestraft zou worden omdat hij een os te dicht langs de rand van een ravijn had laten lopen, waarna die te pletter was gevallen. Jonge gevangenen werd veel vergund, maar van de ouderen probeerden ze zich enkel met een willekeurige smoes te ontdoen. Jaume Vadell nam de schuld op zich en ze sloegen hem de hersens in met een bijl. En de andere slaaf, zei de grijsaard, de werkelijke schuldige, was hij, Escolàstic de Capovara. Iedereen staaide hem met open mond aan.

Daarna richtte de kapitein zich tot de baas van de smederij: hij mocht er zoveel voor vragen als hij maar wilde, hij zou de smidse kopen voor Onofre, ter dankbare gedachtenis van zijn vader, de galeislaaf Jaume Vadell. 'Een verheven geste uit een godvruchtig hart, die geloofd werd in alle huizen van het dorp,' schreef Santmartí, ter afsluiting van zijn relaas, en nadat hij vermeld had dat de zeeman Capovara Onofre ook opdroeg om zijn zuster Margarideta op te sporen en haar te laten trouwen met een 'eerzaam man', en hij zou haar een gulle bruidsschat meegeven.

En diezelfde nacht woedde er een felle brand op Son Capovara. Niemand wist hoe die begonnen was. Hij werd pas opgemerkt toen de hete sirocco het vuur met een geweldig geknetter deed oplaaien, alsof er monsterlijke bloemen in het donker groeiden, vervloeiden en weer verdwenen. Vroeg in de ochtend ging de wind liggen en het

gretige geknisper van het vuur was in de hele vallei te horen, alsof een groot beest aan het knagen was.

Een hele vleugel van Son Capovara was verwoest: Úrsula, de notarisweduwe, kwam om in het vuur. Men hoorde haar krijsen in de bezeten en gulzige rode gloed, maar het was onmogelijk om haar te bereiken, om haar eruit te halen. Het dorp zag die keer op keer door tegenslagen geplaagde man terneergeslagen door de straten dwalen...

Acht maanden later was het opnieuw raak. De andere dochter, Maciana, had de zomer doorgebracht op Son Capovara, haar vader gezelschap houdend. De tweeling rende en lachte op het terras, zette strooien hoeden op de borstbeelden op de balustrade, die bebaarde strijders en bepruikte dames voorstelden. Opa zat op de stenen bank, in de schaduw van de ceder met zijn streng donkergroene bladerdak. De kinderen kwamen naar hem toe, hij aaidde over hun krullen, zijn blik verloor zich in de vallei, de door de zon verzengde stoppelvelden en amandelbomen.

In september vertrokken Maciana en de tweeling naar Palma, in gezelschap van een dienstmeisje. Terwijl de voerman tegen de paarden schreeuwde, zwaaiden de kinderen naar opa, die roerloos voor de plompe arcade van Son Capovara stond te kijken totdat het rijtuig achter de laatste bocht van de weg was verdwenen. Nabij Camp de Mar, op de helling van Font dels Eucaliptus, waar het naar het intense aroma van die gigantische bomen rook, doken er plotseling gemaskerde mannen op die met hun haakbussen op het rijtuig schoten: de kinderen, Maciana, het dienstmeisje kwamen om. De aanvallers zijn nooit gevangengenomen.

In de kerk, waar hij de zalvende kerkzangen tijdens de uitvaartplechtigheid voorzat, leek de heer Escolàstic de Capovara afwezig, geknield in de bidstoel, en hij antwoordde niet eens op de condoléances die de aanwezigen hem betuigden.

‘Maar die beste man zou nog een andere in gal gedrenkte spons aangeboden krijgen,’ zoals de kanunnik Bosch i Mas later zou zeggen bij de uitvaart van de kapitein van Capovara zelf, speciaal overgekomen van de kathedraal van Palma om de lijkrede ten afscheid van die illustere heer uit te spreken, waarvan een samenvatting te vinden is in de *Kroniek* van de parochie. Het ging om het volgende: Alexandre, de zoon van de heer Escolàstic, die een hartstocht voor de jacht had, keerde op een avond niet terug nadat hij bij het krieken van de dag de deur was uitgegaan. Er werd een klopjacht georganiseerd, de mensen zwermden met harsfakkels uit over de bergpaden, en ze riepen uit volle borst zijn naam die door de echo werd meegenomen en teruggekaatst, waardoor er in berg en dal een zeldzame en weemoedige levendigheid werd gecreëerd, die door het duister werd verzwolgen.

Hij werd de volgende middag gevonden: hij lag op de bodem van een ravijn, te pletter gevallen op een bed van rozemarijn, en een zwerm raven pikte in zijn buik, in zijn gezicht. Zijn ogen waren twee bloedige gaten geworden, een van de vogels vloog op met een darm in zijn snavel... Alexandre moest zijn uitgegleden boven op de top.

Escolàstic de Capovara verliet bij leven nooit meer het landhuis op de vlakte. Hij vroeg en hem werd toegestaan om de kerkdienst voor het zieleheil van Alexandre in de kapel van Son Capovara te vieren. De grijsaard hoorde de mis rechtop, met een ijselijke standvastigheid en een merkwaardige grimas op zijn gezicht. Sindsdien was de buitenwereld aangewezen op zijn bedienden als men wilde weten hoe het met hem ging: hij takelde af in eenzaamheid, zonder een woord te zeggen... Het hele dorp kwam naar zijn begrafenis en huilde in vervoering gebracht door de stentorstem van de kanunnik Bosch i Mas, die hoog opgaf van

het doorluchtige prestige van de overledene, die daar in de kist lag, onder het gelige dodenmasker, geflankeerd door hoge en dikke waskaarsen.

Bij de lezing van het testament – dat te vinden is in het notariaat van Andratx, dossier nummer achttien op schap nummer vier – keken de tweedegraads familieleden, de enige vermoedelijke erfgenamen, elkaar verbaasd aan: de heer Escolàstic de Capovara liet hun slechts een paar kruimels na, terwijl het leeuwendeel van zijn fortuin naar zus en broer Margarideta en Onofre Vadell ging, voor allebei evenveel, en bovendien waren ze elkaars erfgenamen in geval van overlijden of verdwijning van één van hen. ‘Hiermee betuig ik mijn dank,’ had de marine-officier de notaris laten opschrijven, ‘voor de uitzonderlijke dienst die de vader van Margarida en Onofre, de galeislaaf Jaume Vadell, voorbeeld voor christenen, mij heeft bewezen.’

Onofre vestigde zich op Son Capovara, dat een jaar of vijftig later zou worden omgedoopt tot Son Vadell, in de tijd dat de familie het ‘de’ begon te voeren voorafgaand aan de achternaam, door toedoen van die meedogenloze vrouw, bolwerk van trots, de wraakzuchtige Elionor de Vadell, de heroïsche Hertogin van Pantaleu, opgeroepen tijdens het jaarlijkse feest van de Dappere Hertogen tegen de Ongelovige... Stamhuis waarvan ik tot op de dag van vandaag de laatste vertegenwoordiger ben.

Buiten regent het hard. Ik kan de Notre-Dame amper zien. Ik pak het boek van pater Joaquim Santaló i Baratech weer op. Ik was het aan het lezen, jazeke, zo-even, toen het bericht dat ik erin aantrof heel deze minuscule en onverschrokken constellatie van schimmen uit het hiernamaals heeft opgewekt... Een bericht dat dateert van mei 1732 en dat de Barcelonese Mercedariër overneemt van een medelid van zijn congregatie, de beroemde monnik Anníbal de

Benavente, die na twintig jaar in Afrika te hebben opgetreden terugkeerde naar het Iberische schiereiland, blind. Gevestigd in Cádiz dicteerde hij zijn memoires, die nooit zijn uitgegeven en die zich volgens Santaló in de Madrileense Nationale Bibliotheek bevinden. Er staat:

‘Een opmerkelijk geval geschiedde in Bongasik in Tripolitanië, zoals het de ronde deed onder de christelijke slaven, en het was dat van twee christenen geboren op de archipel die de Balearen wordt genoemd, in een plaats aldaar, waardoor hun taal die van het Catalaanse volk was, en ze leefden al vele jaren gevangen, en het geschiedde dat, toen eindelijk de bevrijding was overeengekomen van één van hen, genaamd Cap de Tara of Capo i Bara, die kapitein was geweest op een Spaanse galei, een andere kameraad hem neerstak en begroef in de woestijn en zich uitgaf voor de dode en zei dat hij, de levende, was gevlucht. Hij slaagde er aldus in terug te keren naar zijn moederland, door de ongelovigen te misleiden en God en de mensen te beledigen, hetgeen bij het Laatste Oordeel geopenbaard en bestraft zal worden. De zondaar stond bekend onder de naam Badel of Bedello, en naar verluidt was hij gevangen genomen tijdens dezelfde enterling als de kapitein. Deze informatie, die mij bereikte toen ik op het punt stond terug te keren naar Andalusië, kon ik niet verifiëren vanwege mijn staat van blindheid, waarmee de Heer mij beloond heeft om mij meer te laten lijden en toe te laten tot de hemelse glorie.’

Wat is er gebeurd in de jaren dertig van de achttiende eeuw in het hermetische landhuis van Son Capovara? Niemand zal dat nu nog te weten komen. Wie was die oude, sombere, stille man, onder wiens blik de Capovara's stilaan verdwenen, één voor één, en de Vadells opklommen? Wat heeft hij gedaan?...Van alles wat er gebeurd is, restten er slechts vragen en schimmige sporen, die tevergeefs strijden

in deze vergeelde paperassen, propvol nachtelijke ondoorgrondelijkheden. En de drie paarden, die zijn er ook nog, het vaandel van de Capovara's is namelijk ook het onze geworden, misschien uit inertie, want het was blijven hangen, wapperend in de wind langs het landhuis.

Ik heb het daar echter nooit gezien. Het Son Vadell dat mij te beurt viel was een landgoed in smartelijk, traag verval. De banier had oma netjes opgevouwen, met mottenballen ertussen, en in de latafel gelegd in de kamer die naar verluidt het toneel was geweest van de laatste dagen en de dood van Leandre Antoni de Vadell, gek van eenzaamheid en liefde, en in een hoek waarvan de cello stond, wit van de kalk die van het plafond afschilferde en met twee gebroken snaren, die ook van Leandre schijnt te zijn geweest, die er op gespeeld moet hebben terwijl hij wachtte op zijn laatste adem... Ik mocht de snaren graag een veeg geven: ze gaven een knar-send vibrato af dat kalm wegstierf vele deuren en gangen verder, alsof een malloot of een beest jankend wegluchtte.

Oma haalde de banier tevoorschijn, vouwde die afwezig uit: het was een rafelig doek, het goud van de diertjes en de zwarte zijde van de achtergrond waren verschoten, een vage relikwie van een vervlogen tijd en zijn mensen. Ik herinner me nog perfect de laatste keer dat ik het huis zag, en het is net alsof ik een prent in grimmige, vlezige kleuren voor me zie, met de chromatische kleverigheid van vers in stukken gehakt vlees, waarin nog een blinde en stroperige vitaliteit lijkt te schuilen.

Het was, net als nu, in de herfst. Het landhuis tekende zich somber en indrukwekkend af tegen een gloedvolle scheme-